

УДК 339.9(436)

Жмуденко Вікторія Олександрівна

кандидат економічних наук, доцент

Уманський національний університет садівництва

Zhmudenko Viktoriia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0002-6756-8288

Дяченко Микола Іванович

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Уманський національний університет садівництва

Diachenko Mykola

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

Uman National University of Horticulture

ORCID: 0000-0003-4997-5020

**ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ ГАЛУЗІ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ
FEATURES OF THE INVESTMENT CLIMATE OF UKRAINE'S
SECTORS OF THE ECONOMY DURING THE WAR**

Анотація. У статті розглянуто теоретичні та практичні основи інвестиційної діяльності в галузі економіки в тому числі і аграрного сектора України в умовах війни. Розкрито економічну сутність інвестиційної діяльності в економіці України в умовах війни. Проведено дослідження проблем розвитку інвестиційної діяльності, які стримують процес залучення інвестицій у сферу економіки країни, включаючи і аграрний сектор. Висвітлено особливості інвестиційної діяльності та

процесу активації їх. Визначено пріоритетні напрями і сфери інвестиційної діяльності розвитку аграрного сектора, створення та реалізації перспективних інвестиційних програм підтримки інноваційного розвитку всіх галузей економіки країни. Визначено необхідність розроблення інвестиційної політики в усіх галузях економіки країни в умовах війни. Розглянуто сутність та роль інвестиційної діяльності у процесі економічного розвитку в післявоєнний час. Дана оцінка основних чинників та перешкод, які впливають на впровадження їх у виробництво. Все це дає впевненість в тому, що незважаючи на війну, саме зараз вдалий час для підготовки та реалізації інвестиційних проектів на території України. Досліджено важливість інноваційної підтримки і інноваційної діяльності країни. Наразі Україні необхідно більше приділяти уваги створенню та реалізації перспективних інвестиційних програм, підтримки інноваційного розвитку всіх галузей економіки. Це дозволить країні підвищити конкурентоздатність власного виробництва та розширити перелік технологічних можливостей.

Ключові слова: *інвестиції, інновації, інвестиційна діяльність, економічна безпека.*

Summary. *The article examines the theoretical and practical foundations of investment activity in the field of economy, including the agrarian sector of Ukraine in wartime conditions. The economic essence of investment activity in the economy of Ukraine during the war is revealed. A study of the problems of the development of investment activities, which restrain the process of attracting investments in the sphere of the country's economy, including the agrarian sector, was conducted. Features of investment activities and the process of their activation are highlighted. The priority directions and areas of investment activities for the development of the agrarian sector, the creation and implementation of promising investment programs to support the innovative*

development of all branches of the country's economy have been determined. The need to develop an investment policy in all branches of the country's economy in wartime conditions was determined. The essence and role of investment activity in the process of economic development in the post-war period is considered. The assessment of the main factors and obstacles affecting their introduction into production is given. All this gives confidence that, despite the war, right now is a good time for the preparation and implementation of investment projects on the territory of Ukraine. The importance of innovative support and innovative activity of the country is studied. Currently, Ukraine needs to pay more attention to the creation and implementation of promising investment programs, supporting the innovative development of all sectors of the economy. This will allow the country to increase the competitiveness of its own production and expand the list of technological possibilities.

Key words: *investments, innovations, investment activity, economic security.*

Постановка проблеми. Досвід країн з розвинутою економікою свідчить про можливість інвестиційної підтримки країни. Наразі Україні необхідно приділяти більше уваги створенню та реалізації перспективних інвестиційних програм підтримки інноваційного розвитку всіх галузей економіки. Як відмічає Д.О. Ярова, Ж.М. Жигалкевич це дозволить країні підвищити конкурентоздатність власного виробництва та розширити перелік технологічних можливостей [1].

Проблеми розвитку інвестиційної діяльності є актуальними, особливо в умовах війни. Адже масові бомбардування мирного населення черговий раз підтвердили: мотивація та кінцева мета агресора – не міфічна безпека і не вигадані «бендеровці», а знищення життя людей, які насмілилися бути вільними і незалежними.

Внаслідок непослідовного проведення та низької ефективності державної інвестиційної політики, наша країна відстає в технологічному розвитку від розвинутих країн. Зменшується кількість інноваційно-активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей промисловості, аграрного сектора. Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки [1].

Особливо низький рівень інвестиційної привабливості в аграрному виробництві. Враховуючи ключові недоліки в контексті економічної безпеки, які мали місце до недавнього часу, а особливо в даний час в розрізі головних блоків: організаційного, стратегічного, ресурсного, контролюючого та мотиваційного, сьогодні Уряд починає працювати на випередження. Створюються фонди, кошти з яких підуть на відновлення України: фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури, фонд обслуговування та погашення державного боргу, фонд підтримки постраждалого бізнесу і саме організація їх роботи є основним завданням майбутнього зазначає Ярослав Жаліло, заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комплексне дослідження проблем щодо прискореного впровадження інвестиційних проектів в усіх напрямках економіки країни в тому числі і аграрних підприємств в умовах війни є предметом численних публікацій вчених, підприємців, фахових спеціалістів, журналістів таких як Я Д. Ярова, Ж. Жигалкевич [1], Жаліло [2], Д. Карпіловський, О. Тихомиров [3] та інші, які приділяють багато уваги такому ключовому питанню, як залучення інвестицій в економіку країни і умовах війни. Вони вважають, що на сьогоднішній день в Україні в період військових дій не існує чіткого єдиного централізованого державного органу підтримки інвестиційної діяльності різних сфер економіки в результаті цього стримується цей процес.

Формування цілей статті. На основі викладеного матеріалу можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в розкритті економічної сутності інвестиційної діяльності в економіці України в умовах війни, вивчення проблем, які стримують процес залучення інвестицій у сферу економіки країни включаючи і аграрний сектор.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вже понад 300 днів Україна протистоїть російській агресії. Економічні втрати за цей час значні: прогнозується, що ВВП впаде на понад 30% у 2022 році, а рівень безробіття становитиме 35%. Тривала війна стає дедалі більш ймовірною перспективою, яка потребує переналаштування макроекономічної стратегії країни. Тому, Уряд має мобілізувати якомога більше ресурсів для покращення свого фіскального становища, щоб країна могла фінансувати величезні військові видатки та забезпечувати основні державні видатки у зруйнованій війною економіці. Тому основною метою повинно стати збільшення додаткових надходжень до бюджету.

Нинішня ситуація в країні є найскладнішою, але Україна не одна у цій війні. Підтримка з боку союзників України є надзвичайно важливою не лише для існування країни, але й для майбутнього світового порядку та безпеки. Так, сьогодні Україна переживає найтривожніший момент у своїй історії. Щоб вистояти у війні, їй потрібна не лише сила зброї, а й економічна підтримка [3]. Сьогодні держава робить дуже важливі кроки в напрямку створення та реалізації перспективних інвестиційних програм, підтримки інноваційного розвитку всіх галузей економіки. Це дозволить країні підвищити конкурентоздатність власного виробництва та розширити перелік технологічних можливостей. Окрему увагу держава стала приділяти підтримці бізнесу в умовах війни. Зокрема, зосереджується на підтримці виробництва, переведенні його у відносно безпечні регіони.

Водночас держава намагається максимально стимулювати переорієнтацію економіки на підтримку армії, забезпечення оборони,

відновлення і підтримання інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки. Чимало в цьому вже зроблено завдяки ініціативам Президента України, Уряду та Національного Банку України. Адже, відновлення роботи національного бізнесу є запорукою економічної стійкості держави та її спроможності ефективно протистояти агресору.

Згідно із дослідженням Advanter Group на березень 2022 року, повністю припинили діяльність 54% підприємств в Україні: 25% – майже зупинили свою діяльність; 21% підприємств провели релокацію (2% – повністю, 12% – частково, 7% – в процесі); 31% підприємств не встигли її провести.

Під час війни держава стає головною дійовою особою в економічній площині. В даному випадку тимчасово потрібно перейти до практично ручного управління економікою, коли держава вирішує, що саме є пріоритетним і на що має йти державна підтримка. Стійкість економіки – це не лише фізичний захист територій, це якісна логістика постачання та збуту, фінанси, кадрове наповнення, ефективний менеджмент в нових умовах, забезпечення безперебійності експортних поставок тощо [2].

Тому головне завдання України зараз – це і в подальшому ідентифікувати економічні процеси на територіях, де не ведуться бойові дії. Зокрема, зосередитись на підтримці виробництва, перевезенні його у відносно безпечні регіони.

Як відмічає Д. Карпіловський, О. Тихомиров, сподіватися на план Маршала та іноземні інвестиції, вочевидь, можна лише після війни. Зараз маємо розраховувати переважно на себе, а значить на внутрішніх інвесторів, що так чи інакше пов'язують своє майбутнє з країною, і тут виникає чимало питань: чи вдалося таким інвесторам зберегти свої ставки? Скільки з них наразі мають мотивацію до вкладання у вітчизняні бізнеси? Якої інформації та підтримки потребують люди, що готові інвестувати в Україну вже сьогодні? Усі ці питання були поставлені спільноті

«Укрінвестклубу» першого та найбільшого в Україні майданчика роздрібних інвесторів, що протягом двох років до початку війни об'єднав понад 5000 учасників. Онлайн-опитування проходило з 4 до 16 квітня 2022 року, у ньому взяли участь 430 приватних інвесторів з усіх регіонів України, хоча значна частина (46%) до війни були мешканцями Києва та області.

Більшість респондентів – чоловіки (87%), дві третини з них – у віці 25-45 років. 44% учасників опитування відзначили суттєве або критичне погіршення їхнього фінансового стану в умовах війни, хоча до війни чверть респондентів оцінювали свій довоєнний стан і рівень доходів як високий або вищий за середній. І лише 16% з тих, у кого фінансовий стан суттєво погіршився через війну, не були задоволені своїми статками і до початку воєнних дій (рис. 1).

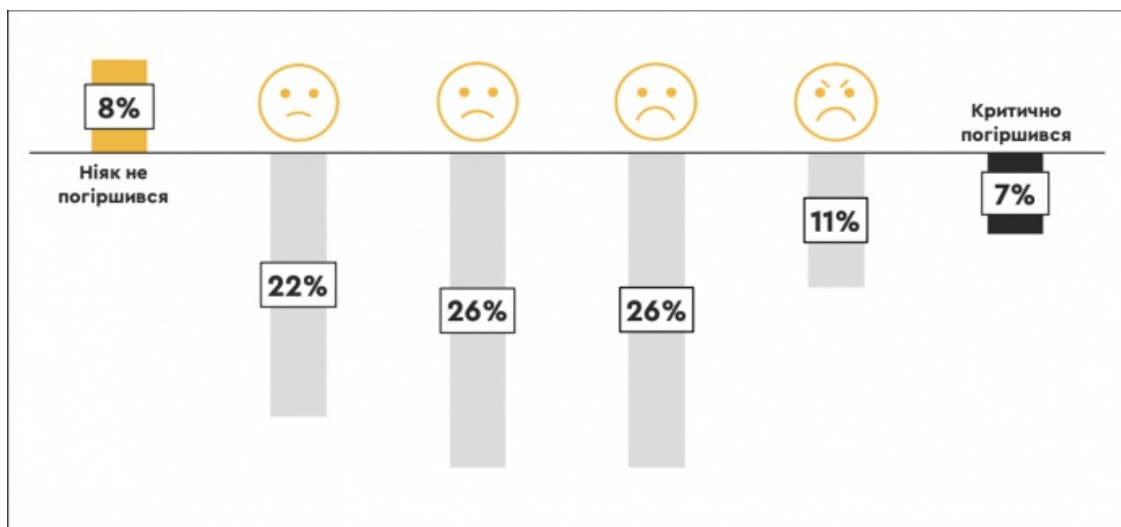

Рис. 1. Вплив війни на фінансовий стан роздрібних інвесторів [3]

Серед 33 учасників опитування, які взагалі не відчували погіршення, відповіді щодо фінансових втрат розділилися практично навпіл: 17 людей оцінили свої довоєнні доходи як вищі за середні або ж високі, інші мали «середні» статки.

Основними причинами погіршення фінансового стану є закриття проектів, куди інвестовано кошти, а також втрата основного джерела доходу (рис. 2).

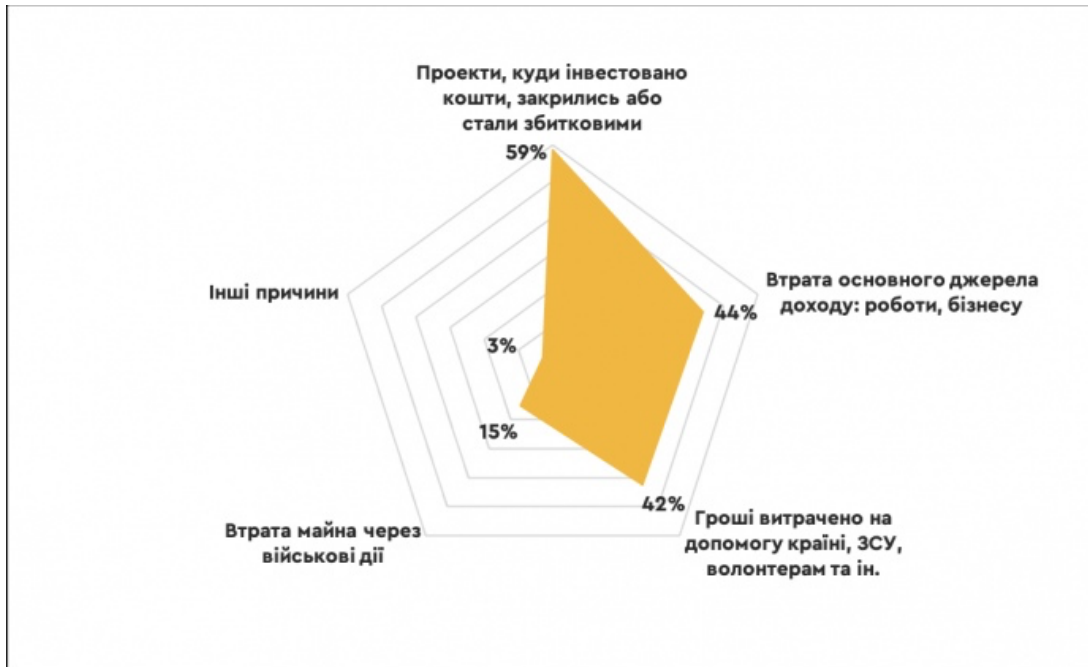

Рис. 2. Основні причини погіршення фінансового стану роздрібних інвесторів [3]

Цікавим було запитання: «Чи готові роздрібні інвестори владати кошти в українську економіку під час війни?», де 40% учасників спільноти висловились, що і надалі вони мають намір витратити вільні кошти на допомогу країні, військовим та на волонтерство. Третина, або 33% учасників спільноти планують і надалі інвестувати в українські проекти (рис. 3).

Рис. 3. Намір учасників спільноти: як витратити кошти під час війни? [3]

Цікавим було запитання: «Як інвестори запобігатимуть ризику знецінення грошей у воєнний час. Більшість респондентів (66%) висловились за зберігання грошей у валюті, готівкою або на банківському рахунку. Трохи більше половини, або 54% учасників вважають дієвими інвестиції в зарубіжні проекти та акції. А 45% опитаних бачать захист від знецінення у конвертації коштів в криптовалюті. Третина, або 33% респондентів вважають, що інвестиції у вітчизняну економіку можуть стати одним з інструментів, що допоможе уникнути ризиків девальвації. Це серйозний намір роздрібного інвестора підтримати країну у найскрутніші часи (рис. 4)

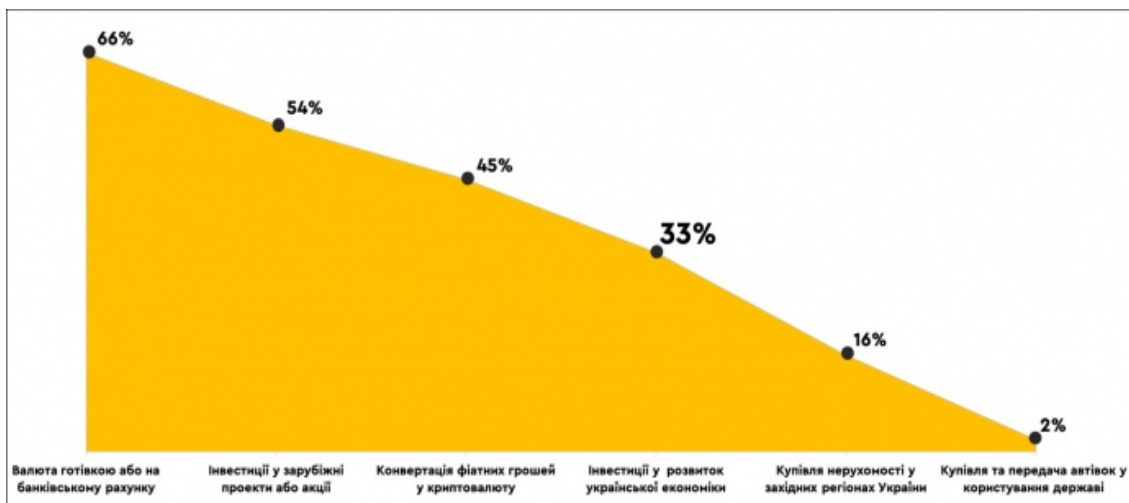

Рис. 4. Ефективні способи запобігання ризику знецінення грошей під час війни [3]

Піднімались питання: «Які все ж таки сфери є перспективними для роздрібного інвестора?». Результат опитування показав, що перші місця посіли індустрія, очевидно це пов'язано із базовими людськими потребами; сільське господарство та будівництво набрали відповідно 56% та 50% відповідей; інфраструктура (транспорт, склади, пошта) та переробка відповідно 41% та 40% (рис. 5).

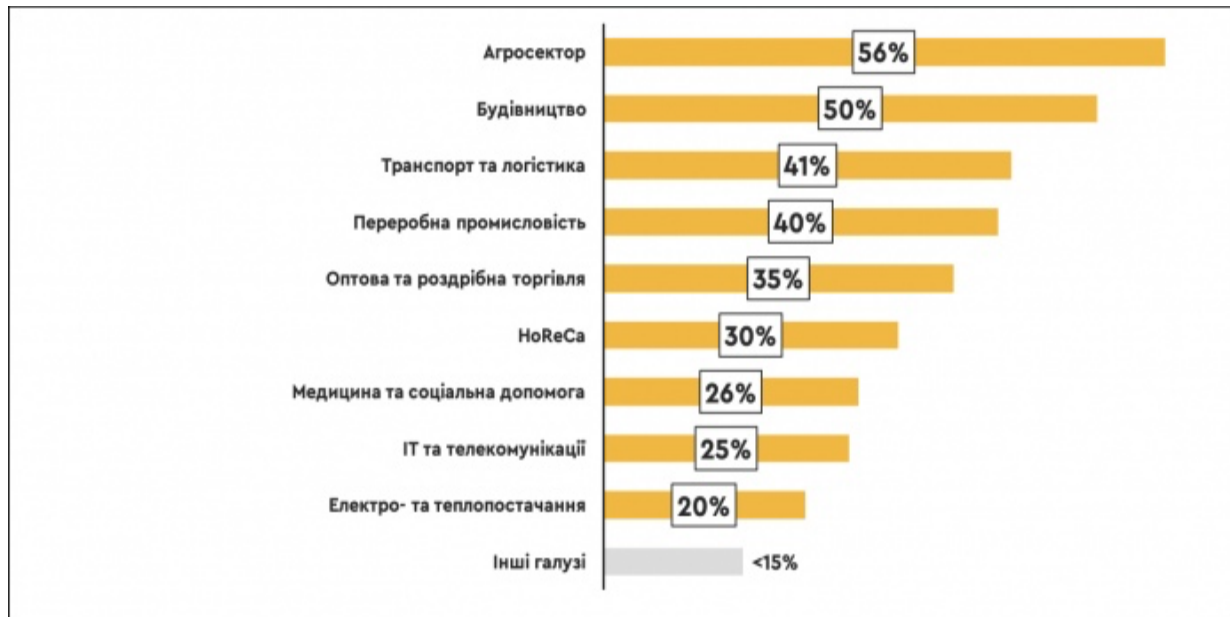

Рис. 5. Перспективні сфери для розвитку у воєнний час [3]

В числі перспективних сфер респонденти назвали аграрний сектор. Звичайно, що через повномасштабне вторгнення російської федерації агробізнес України зазнає неабияких збитків. Саме на аграрному секторі припадають серйозні загрози на всіх стадіях господарського процесу. Тож інвестори більше орієнтуються на песимістичні прогнози, зокрема, слід очікувати, що у 2023 році національні агроінвестори спрямовуватимуть ресурси переважно на збереження наявних потужностей, розташованих на підконтрольних територіях. Якщо ризики інвесторів, спричинені війною, суттєво зменшаться або зникнуть повністю, інвестиційні процеси в сільському господарстві швидко активізуються.

Так, CEO й засновник «Твоє коло» та «М'ясторія» Андрій Усенко вважає, що наразі існує унікальна можливість інвестувати у родючі українські землі, адже ціни на неї ще не зросли до 70%, як це планується після 1 січня 2024 року. Такий актив, на думку експерта, найменш податливий до криз і дає прибуток до 8% річних. Проте, для іноземців зараз подібне інвестування недоступне, а вітчизняні інвестори не мають достатніх коштів.

Сьогодні, сільське господарство це лімітуючий сектор економіки за експертною виручкою. У першу чергу йдеться про товарні позиції, які формують основну частку аграрного експорту. Однак головним фактором економічного розвитку як аграрного сектору, так і економіки країни загалом є інновації. Як відмічає Д.О. Ярова та Ж.М. Жигалкевич інновації не існують без інвестицій. Успіх кожного інвестиційного проекту розуміється як відношення фінансового результату до початкових інвестицій. Майже кожен інноваційний проект можна розглядати як інвестиційний, головною метою якого є отримання прибутку [1].

Висновок. Досвід країн з розвинутою економікою свідчить про важливість інноваційної підтримки і інноваційної діяльності країни. Наразі Україні необхідно більше приділяти уваги створенню та реалізації перспективних інвестиційних програм, підтримки інноваційного розвитку всіх галузей економіки. Це дозволить країні підвищити конкурентоздатність власного виробництва та розширити перелік технологічних можливостей. Віримо, що аграрний бізнес України може протистояти викликам, які перед ним ставить війна. Тому важливим при цьому є вміння адаптувати управління, швидко аналізувати чинники ризику й оперативно приймати управлінські рішення.

Література

1. Ярова Д. О. Жигалкевич Ж. М. Проблеми державного інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні. Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: збірник тез доповідей учасників I Міжнародної науково-практичної конференції. Київ, 11 квітня 2019 року. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. С. 195-196.
2. Жаліло Я. Як забезпечити стійкість економіки в умовах війни. *Економічна правда*. 06.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/6/683364/>

3. Карпіловський Д., Тихомиров О. Як рятують від інфляції та у що вкладають гроші роздрібні інвестори. *Економічна правда*. 18.02.2022.
URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/18/687187/>

References

1. Yarova D. O. Zhyhalkevych Zh. M. Problemy derzhavnoho investytsiino-innovatsiinoi diialnosti v Ukraini. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy: zbirnyk tez dopovidei uchasnykiv I Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Kyiv, 11 kvitnia 2019 roku. Kyiv : KPI im. Ihoria Sikorskoho, 2019. S. 195-196.
2. Zhalilo Ya. Yak zabezpechyty stiikist ekonomiky v umovakh viiny. *Ekonomichna pravda*. 06.03.2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/6/683364/>
3. Karpilovskyi D., Tykhomyrov O. Yak riatiut vid inflitsii ta u shcho vkladaiut hroshi rozdribni investory. *Ekonomichna pravda*. 18.02.2022.
URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/18/687187/>